

Církev je smyslem dějin

Náboženství a politika – dva pohledy (CDK 2022), kniha dvou teologů, Karla Skalického a Jaroslava Vokouna, kteří působí na Teologické fakultě Jihočeské univerzity, obsahuje dvě studie k tématu politické teologie.

Skalického analýza Gutiérrézovy teologie osvobození je přepracováním jeho starší neuverejnené přednášky na Papežské Lateránské univerzitě. Autor se v ní pokusil představit Gutiérrézovu teologii a poukázat na její slabá místa. Kriticky nahlíží především *utopický rys teologie osvobození*, která potenciálně tíhne k násilnému prosazování toho, co je správné a pravdivé. Vokounův text pak zkoumá dějiny pokusů pojmout křesťanskou víru jako *občanské náboženství*, anebo ji občanským náboženstvím nahradit. Ambice vkládané do občanského náboženství zkoumá od Kanta přes Comta až po realizaci občanského náboženství ve Spojených státech nebo jeho promýšlení v německé diskusi osmdesátých let. Jednomu z autorů, prof. Karlu Skalickému, jsme položili několik otázek:

► **Téma svět a církev patří k těm, jimž se věnujete dlouhodobě. Působil jste nějaký čas už jako lateránský teolog v Africe (Mozambik, Zambie) a v Latinské Americe (Ekvádor, Guatemala, Portoriko), kde jste laickému řeholnímu společenství bratří maristů přednášel o postavení církve ve světě a o vztahu církve k politickému uspořádání. Jaké je nebo má být postavení církve ve světě?**

Věru, toť otázka na knihu, ne-li na knihovnu. Spokojme se však několika metaforami: V evangeliu stojí, že by církev měla být *solí země*; v prastarém spisu *Ad Diognetem* jednoho křesťanského anonyma by měla být církev něco jako *duše v těle*. Druhý vatikánský koncil pak říká, že církev je *lumen gentium* (světlo národů), a já si dovlím říct, že i přes různá svá selhání je církev *smyslem dějin*.

► **Africké a latinskoamerické země, které jste poznal, byly silně ovlivněny marxistickou, resp. komunistickou ideologií i ekonomicko-politickou závislostí na**

Severní Americe. Co bylo podle vašeho mínění třeba z teologického hlediska objasnit a vysvětlit?

Bylo třeba chápat a srozumitelně vysvětlit osvícenou kritiku komunistické ideologie, s kterou přišli dva marxisté (nikoliv teologové!), Polák Leszek Kołakowski (1927–2009) a Srb Milovan Djilas (1911–1995). Ti dva totiž přišli s tím, že chtějí vybudovat „nebe na zemi“ čili dokonale spravedlivou společnost (viz heslo: Blahobyť dokážeme vyrobit) není nějakým ideálem, ale je to namyšlenost, která ospravedlňuje použití jakéhokoliv násilí vůči všemu, co by se zdálo stát v cestě k plné realizaci takového „ideálu“. Proto smíme usilovat ne o „dokonalou společnost“, ale jen o „snesitelnou společnost“. Největší zločiny se totiž vždycky konají jménem namyšlených ideálů. K vybudování *Božího království* na zemi proto nestačí budovatelský fanatismus revoluce a usilovné práce.

► **V Latinské Americe vznikla i tzv. teologie osvobození. Ve své studii se věnujete ikonickému dílu peruánského teologa, kněze a filosofa Gustava Gutiérreze. Co z něj a také z vaší kritiky je pro dnešní dobu stále nosné?**

Osvobození od hříšné nesvobody.

► **Putin zaútočil v únoru tohoto roku na Ukrajinu. Část pravoslavné církve v čele s moskevským patriarchou Putinovo válečné tažení podporuje. Silný hlas podpory zaznívá i z katolického prostředí. Proč se právě tady církev tak silně identifikuje se státní mocí a podporuje ji?**

Protože církev moskevského patriarchátu od svého počátku až dodnes nepřijala papežský primát; proto neměla a nemá nikoho, kdo by relativizoval moc císaře čili cara, pod nímž stojí. Žila a pořád žije v cízarsko-papismu, a to jak za „císařování“ Stalina, tak za „císařování“ Putina. Proto je pro ni spásou to, co napomáhá Velkorusku být

stále větším a mocnějším. Propadnout pak *pokusem moci* je snadné.

► **Na českých náměstích se střídají demonstrace podporující Rusko s těmi, jejichž účastníci se jasně hlásí k demokracii, svobodě a lidským právům. Co by podle vaší zkušenosti měla v tomto čase dělat církev?**

V intenci svého učitelského úřadu klást důraz na to, že naše národní dějiny se zrodily, rostly a zrály v civilizaci římsko-latinské, a to i přesto, že křesťanství k nám přišlo, jak to stále a právem vyznáváme, z Byzance. Zároveň však rovněž právem vyznáváme, že Cyril a Metoděj šli prosit o slovanskou církevnost a liturgii ne do Cařihradu, ale do Říma, kdy Cařihrad a Řím byly jedna dosud nerozdělená církev.

► **Důležitým motivem vašeho přemýšlení je osvobození člověka – od totalitní moci, od nesvobody, od těžké práce, od chudoby. Jak s těmito spravedlivými nároky může pomoci církev a co o nich soudí teolog?**

Je-li podle zdravé teologie pozemských skutečností *totalitní moc* vpravdě totalitní, musí být prohlášena za dábelskou; *nesvoboda* znamená odlidštění, proto musí být považována za zlou; *těžká práce*, je-li svobodná a nesená dobrou vůlí, je požehnaná, je-li však nucená, je hříšná pro toho, kdo k ní nutí; *chudoba* je dobrá, je-li svobodně přijatá, jinak je odsouzením hodnou mizérií.

► **O osobní angažovanosti křesťanů na správě, obnově a uzdravení světa často hovoří papež František. Kdybyste měl zmínit jednu věc, na kterou by dnes církev neměla rezignovat, která by to byla? Milosrdenství.**

Zdeněk A. Eminger, teolog